

HET WEST-VLAAMS

Het West-Vlaamse dialect is het meest zuid-westelijke van de Nederlandse dialecten en vormt samen met het Zeeuws één groep met veel gemeenschappelijke kenmerken.

"*Letter scheelde het ...*" of heel Vlaanderen sprak en schreef nu West-Vlaams, tenminste als Guido Gezelle en met hem een aantal West-Vlaamse particularisten in de 19de eeuw hun zin hadden gekregen. Ongeveer 80% van het Middelnederlands uit de 13de eeuw is uit West-Vlaanderen afkomstig. Een niet onaanzienlijk deel daarvan behoort tot het werk van Jacob Van Maerlant, geboren en gevormd in de streek van Brugge, maar lange tijd in dienst van de graven van Holland-Zeeland. Vandaar de oude adelbrieven van het West-Vlaams en de populaire mening dat men in West-Vlaanderen nog spreekt als in de Middeleeuwen.

De eigenaardigheden van het West-Vlaams

(zie de kaart op blz. 183)

Het West-Vlaams heeft inderdaad een deel van het Middelnederlandse klinkersysteem bewaard. Het meest kenmerkend is de uitspraak *ie* en *iu* in plaats van *ei* en *ui* in woorden als *kijken* en *huis*. Toch staat het West-Vlaams daarmee niet alleen. In het westen van het Nederlandse taalgebied hoort men die uitspraak eveneens in het Zeeuws en het Fries en in het oosten in het Gronings, Drents, Twents en Achterhoeks en in grote delen van het Limburgs.

Anderzijds worden de korte *e*, *i* en *u* (als in Ndl. *bed*, *bidden*, *schudden*) in het West-Vlaams veel opener uitgesproken (ongeveer *badde*, *bedn*, *sjchudn*) dan in het Nederlands en zeker dan in de Brabantse dialecten, die daarvan wel de oudste uitspraak hebben bewaard (*bidde*, *biede*, *schuude*). Een Brabantse pater kwam in West-Vlaanderen eens preken over de hemel en zei in zijn tong-

val: "*De ingelen vervuuden den eemel met hun schieter*". Zijn gehoor begon te lachen. Hij beseftte niet dat zij begrepen hadden: "*De engelen vervuuden de hemel met hun schijter*" in plaats van "*De engelen vervullen de hemel met hun schitter*"!

Twee andere typisch West-Vlaamse uitspraak-eigenaardigheden zijn ontleend aan het naburige Frans. Ten eerste de overgang van *ou* naar *oe* voor *t*, *d* en *s*: "*'t Is koet in men oede koesen*" (= '*t Is koud in mijn oude kousen*'); ten tweede de opening van *uu* naar *eu* voor een *r*, bv. *meur*, *zeur*, *deuren* voor resp. *muur*, *zuur*, *duren*.

Het West-Vlaams kent een typische klinkerverkorting en verkleuring van lange klinkers voor bepaalde medeklinkercombinaties, bv. in de vervoeging van werkwoorden, bij samenstellingen en afleidingen en ook bij eenlettergrepige woorden. Hoe meer men naar het westen gaat, hoe frequenter die klinkerverkorting te horen is: bv. *kopen* - *hij kopt*, *dopen* - *dopkleed*, *brood* - *brommes*, *breed* - *bridder*, (*h*)*ooge* - (*h*)*ochte*, *meur* - *murtje*. Die twee genoemde kenmerken samen liggen aan de basis van de zgn. sibilantethzin: "*'t Is e ruit' uut 't uis, o 't rint, rint 't trin*" ('*t Is (= er is) een ruit(e) uit het huis, als het regent, regent het erin*).

De West-Vlamingen spreken de *h* niet uit, evenmin als de meeste Vlamingen, maar het meest opvallende is dat zij de *g* als een *h* uitspreken en als ze proberen een *h* uit te spreken een heel vreemde keelklank produceren die op een *ch* of *g* lijkt. Maar dank zij de *geilige heest* kunnen zij altijd rekenen op de *g*ulp van *hod*. Ook dat kenmerk beperkt zich weer niet tot het West-Vlaams; het is ook westelijk Oost-Vlaams en Zeeuws.

De West-Vlaming is ook vaak te herkennen aan de overgang van *o* naar *u* en van *oo* naar *eu* (de zgn. spontane palatalisatie) in een

aantal woorden: *op* > *up* (soms ook *ip*), *och-tend* > *nuchtend*, *boter* > *beuter*, *wonen* > *wewenen*. Deze ontwikkeling komt ook (maar in mindere mate) in de Zeeuwse en Hollandse dialecten voor. Ze ontbreekt soms in het westen en vaak in Frans-Vlaanderen. In een aantal woorden is er ten slotte ook een overgang geweest (de zgn. ontronding, met of zonder umlautsfactor) van korte *u* naar korte *i* (*rug* > *rik*) en van *eu* naar *ee* (*beugel* > *begel*, *heupe* > *heepe*). Dat verschijnsel komt vooral voor in het westen en langs de kust.

Het West-Vlaams mag voor een buitenstaander als een vrij homogeen dialect klinken, toch heeft dialectologisch onderzoek aange-toond dat we in de West-Vlaamse dialecten een fundamentele tweedeling kunnen onderkennen, nl. een noordwestelijke groep tegen-over een zuidoostelijke. Er loopt een zeer belangrijke grenzenbundel van vooral vorm-verschijnselen van zuidwest naar noordoost dwars door West-Vlaanderen. In het zuiden ligt het vertrekpunt ten oosten van Ieper in de buurt van Wervik en Zandvoorde. De meest noordwestelijke lijn van die bundel loopt over Handzame, buigt af naar Loppem, blijft ten zuiden van Brugge en Damme en loopt tot Lapscheure. De meest zuidoostelijke lijn van die grenzenbundel vertrekt eveneens vanuit Wervik, gaat noordoostwaarts over Roeselare naar Sint-Joris-ten-Distel en loopt in Oost-Vlaanderen door tot de omgeving van Eeklo.

Deze grenzenbundel bepaalt dat het zuidoos-telijke West-Vlaams in zeer veel opzichten van het meer conservatieve West-Vlaams van het westen en de kuststreek verschilt en eigenlijk al dichter bij de centrale dialecten van Oost-Vlaanderen en Brabant aansluit. Dat houdt bv. in dat dialectsprekers van het Ieperse meer verwantschap ervaren met het dialect van Brugge en omgeving dan met dat van Tielt of Kortrijk.

De belangrijkste verschijnselen die zich daar-bij aftekenen zijn:

- de uitgang *-en* bij de vervoeging van de werkwoorden in de eerste persoon in het

noordwesten: *ik bakken*, *ik zijn* tegenover *ik bakke*, *ik benne*;

- de verkleinwoorduitgang *-tje*, *-etje* en *-ige* in het westen tegenover *-ke* en *-eke* in het zuidoosten: *dochtertje*, *mannetje* / *mannig* tegenover *dochterke*, *manneke*;
- de uitspraak van het persoonlijk en bezit-te-lijk voornaamwoord *ons*: *oes* in het zuid-oosten tegenover *uus* in het centrum en *nuus* in het westen;

Een aantal andere klank- en woordgrenzen lopen met de boven vermelde grenzenbundel nagenoeg parallel, bv. de klankscheiding tus-sen *ga(r)s* en *ge(r)s*, de uitspraak *booml* / *booëm* in 'boom', de woordscheiding tussen *kachtel* en *veulen* of *elder* en *eur* en nog een aantal, die men kan nagaan op de vele woord-kaarten in het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten. Het noordwestelijke West-Vlaams vertoont daarmee een aantal kenmerken dat het gemeen heeft met andere Nederlandse kustdialecten als het Zeeuws en het Hollands en ook het Fries, en waarmee het ook dikwijls aan het Engels doet denken.

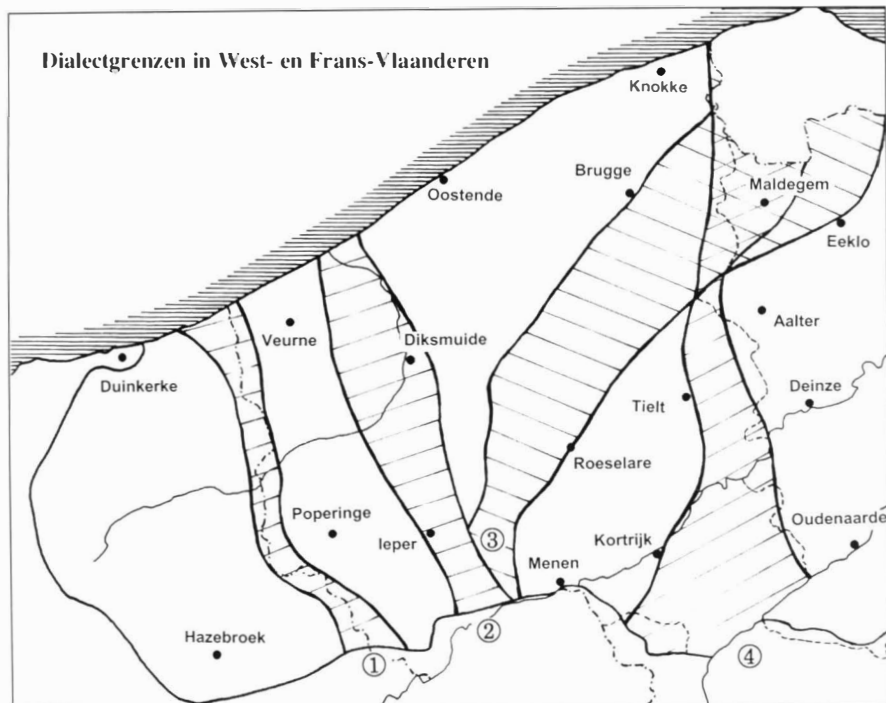
Grenzen van het West-Vlaams

Het West-Vlaams wordt in het zuiden en wes-ten begrensd door de Romaans-Germaanse taalgrens. In het westen omsluit die Frans-Vlaanderen; in het zuiden valt ze nu samen met de zuidgrens van de provincie. In het noorden wordt het West-Vlaams begrensd door de Noordzee. In het oosten is de provin-ciegrens slechts ten dele ook de afbake-ning van het West-Vlaams tegenover het Oost-Vlaams. Eigenlijk is er slechts op een korte afstand tussen Sint-Joris-ten-Distel en Knesselare een smalle zone waar provincie-grens en dialectgrens nagenoeg samenvallen. Ten noorden en ten zuiden daarvan hebben we twee overgangszones. In het noorden doet de Oost-Vlaamse gemeente Maldegem in veel opzichten nog mee met het West-Vlaams. In het zuiden is er een brede over-gangzone tussen Kortrijk (ten zuiden van de

Leie) en Oudenaarde, die naar boven toe gaande – in de buurt van Waregem, Aarsele en Ruiselede vrij smal wordt. De taal van die laatstgenoemde West-Vlaamse gemeenten is

echter meer Oost- dan West-Vlaams.

dr. Hugo Ryckeboer
Vakgroep Nederlandse Taalkunde RUG

Legenda

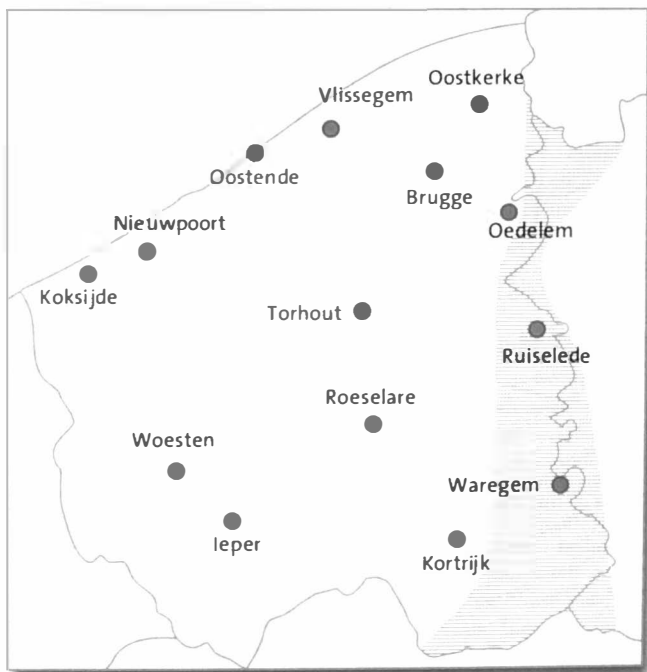
1. Jongere dialectgrenzenbundel tussen Frans- en West-Vlaams langs de rijksgrens met o.a.:
sjaap <-> *sjchaap* (schaap)
mensj <-> *mens* (mens)
sniden <-> *sniën* (snijden)
klapede, klaptede, klapste <-> *klapte* (OVT van klappen)
viën <-> *viengen* (vinden)
julder <-> *gijder* (jullie)
bezien <-> *proberen*
bron <-> *brandde*
dangeureus <-> *gevaarlijk*
2. Grenzenbundel die de Westhoek en Frans-Vlaanderen afscheidt van het overige West-Vlaams met o.a.:
emakt <-> *gemaakt* (gemaakt)
e veugel <-> *e* of *(n)en veugel* (teen vogel)
op <-> *up* (op)

gooïte <-> *gootte* (goot)
muus <-> *mus* (ons)
e wit <-> *ie wit, je wit* (hij weet)

3. Grenzenbundel tussen noordwestelijk en zuid-oostelijk West-Vlaams met o.a.:
ik bakken <-> *ik bakke* (ik bak)
ik zien <-> *ik benne* (ik ben)
meisje, stillekes, stillekes of stillejes <-> *meiske, stillekes*
wieder, gieder, zieder <-> *wulder, gulder, zulder* (wij, jullie, zij)
boom <-> *booëm* (boom)
kachtel <-> *veulen*
elder <-> *eur* (tier)
4. Grenzenbundel tussen het West-Vlaams en het Oost-Vlaams

WEST-VLAAMS

(14 gemeenten, 15 transcripties)

Brugge 1

Zou je-gij niet willen goudborduurder leren?

Verteller: Téléphone (°1911)

Opgenomen: 13 november 1963

Ah, we en hebben wijder (1) maar tot aan veertien jaar naar 't schole geweest, wè, en dat was toen niet lijk nu, gauw, tot zestiene, achttien jaar naar 't schole, 't was toen tot veertiene, en van aan, aan je veertien jaar: 't was toen: "Ga maar gaan werken, wè", Awè, we wisten van niet meer, en me gingen, hé, 't En waren toen in dien tijd niet zoveel mensen die naar den École Moyen (2) gingen, dat was toen nog al zoveel te maande te betalen, je moest toen je cahiers (3) betalen, je schrijven (4), al je boeken, bij dat ze 't nu, ewo al voor nieten krijgen. Dat was, dat is nu tenminste gemakkelijk, alle mensen kunnen nu naar 't schole gaan, zo, gauw, toch ten minste tot aan zestien jaar, en als ze dan niet meer willen leren, awel, ze kunnen naar de vak-schole gaan of werken. Maar van ons was 't, van 't schole: gaan gaan werken, en, 't moest er toen nog juist omme doen, 'k hadden ik lijk nooit gepeinsd van dat vak te leren, wè, want 'k en wisten niet wat dat 't was, 'k Meenden ik altijd van meubelmaker of mecaniciens te worden, maar dat was toen ook juste dat moment, jongens, soms, dat dat slabaktege (5) voor de meubelmakers en de mecaniciens. En ik kwamen ne keer naar huis, zegt m'n moeder tegen me:

"Jongentje", zegt ze, "Zou je-gij niet willen goudborduurder (6) leren?"

'k Zegge: "Goudborduurder, wat is dat?"

"Ah, 'k weet het zelve niet", zegt ze, "Maar, Anna van hier over haar vader heeft dat ook gedaan en hij was baas", en ze zegt: "Ze hebben zijder altijd goed voorts gedaan."

En 'k zegge: "Dat is voor mij gelijk wat dat 'kik doe, als ik maar mijn brood verdien".

's Achternoens, ah, ik en mijn moeder naar dien baas, gaan klinken (7), 't Was madam die opendeed.

"Voor wat is 't, madam?", zei ze. En zegt mijn moeder: "Awè, 't is voor te vragen of je lijk geen jongentje nodig hebt?"

"'k En geloof het niet, wè, madam", zegt ze, "'t Staan d'r al drie die opgeschreven zijn voor te komen, maar, zè, 'k gaan 't toch ne keer gaan vragen aan den baas."

Een minuutje of twee nadien, den baas kwam, "Voor wat is dat, madamtje?", zei-t-ie tegen mijn moeder.

"Awè", zeg mijn mama, "'t Was voor te keer te komen vragen of je dikwijls geen jongentje nodig had".

"Awè, ventje", zegt-ie, "Je mag komen".

"Maar," ik zeggen, "Meneer, 'k zou keer willen wat vragen. Zou 'k nog niet een weke of twee van op vakantie maggen (8)... maar 'k zouden allijk nog een keer willen, azo, bij familie voor nen dag of veertiene gaan, op vakantie".

"Ja-je, ventje," zegt-ie, "En komt gij dan de weke van halfoogst (9)".

'k Zegge: "Ja."

En alzo, ik zijn ik op dat werk gegaan en 'k werke d'r nog. Weet je hoe lang dat dat nu is dat 'kik hier al zitte? 't Is achtendertig jaar, [...]

(1) wijder, gijder, zijder = wij, gij/jullie, zij

(2) École Moyen = middelbare school

(3) cahiers = schrijfboeken

(4) schrijven = schrijfkosten (?)

(5) slabaktege = verslapt

(6) goudborduurder = maker van borduurwerk in gouddraad

(7) klinken = aanbellen

(8) maggen = mogen

(9) halfoogst = half augustus, feest van O.L.V. Hemelvaart.

Brugge 2

Als ik trouwde, had 'kik een appelsienen beddenbak

Vertelster: Magda (°1917)

Opgenomen: 13 november 1963

Mag ekik ne keer wat vragen, je mag daarvoor niet kwaad zijn...

Ja maar, 'k zijn ik niet kwaad.

... een schoon menage (1)?

'k Gaan ik ne keer zeggen wat dat 'k hadde.

... gaan ekik ton (2) ne keer 't mijne vertellen.

'k Had ne stoel van Kraaikie Kankies uit de Wullestraat van dertig frank, en 'k had een houten tafel van zes frank, en 'k kregen zes oude stoelen van m'n peter, en m'n bedde mocht ik meedoen uit m'n huis, het was geen wulle, wè, Esperance (3), het was kaf.

Ah, je zag gij geen wolfe, je zag gij dat alhier ...

En 'k kregen twee lakentjes, ook van m'n peter, twee nieuwe lakentjes, en, zeg, 'k hebben nog een paar, en zijn wijf zei: "k Hebben nog een paar gordijntjes liggen, je mag ze meedoen voor aan je venstertjie": *awel*, en een potje alhier en een potje aldaar, zes tastjes (4) voor een bruidstuk dat 'k kregen, zes taljoortjes (5) dat 'k kregen voor een bruidstuk, *awè*, en 'k heb ik azo verzameld, en altijd maar voorts verzameld, *awè*, je kreeg ton al jongens (6), je kost (7) ton al niet meer bijkeumpen (8).

Juste, Lisa

'k Koste niet meer bijkeumpen, *hé*.

Maar, 'k gaan ik ne keer wat zeggen, dat ik in je reden klappen (9), je was gij nog een beetje beter gesteld of ik van je menage, wè, als ik trouwde, had 'kik een appelsienen bedden-

bak, afgekocht aan Lisaatje Klokkenluiders zijn schoondochter van uit het Gat van de Lane (10) en hadden we vele moeten werken (11) ... we zaten op de paleie (12) ... en 'k had ik toen nog een zulke tafel met drie poten en de vierden was met nen ijzerdraad aangebonden.

Allez, 't geluk van God, ik had nog een goede tafel!

Maar 'k had ik geen cadeaus, van niemand niet.

Ik had nog een goede tafel.

'k Kreeg ik een taljoore van m'n moeder mee, twee kommen, twee ferchetten (13) en twee lepels; ze zegt: "Je gaat gijder wel kannen (14) eten!" en een casserolletje (15), wat leren ... 'k moeste daarmee voortdoen ... en nog een beetje 't een en 't ander, ton nog kinders gehad, je moet dan sparen, plechtige kadeumpen (16), plechtige communicanten, vrouwen,...

't Is juste.

En azo zit moeder altijd vanachter buiten (17), en je moet gij voortdoen met joun brol (18).

- (1) menage = huishouden
- (2) ton = dan
- (3) waarschijnlijk een vervorming van Emerance
- (4) tastjes = (koffie)kopjes
- (5) taljoortjes = etensborden
- (6) jongens = kinderen
- (7) kost = kon
- (8) bijkeumpen = bijkopen
- (9) dat ik in je reden klappen = dat ik je in de rede val
- (10) het Gat van de Lane = een armenbuurt bij een klein tunneltje onder de spoorweg die liep waar nu de Hoefijzerlaan is.
- (11) eufemistisch voor : als we duchtig het liefdesspel hadden gespeeld
- (12) paleie = grond
- (13) ferchetten = etensvorken
- (14) kannen = kunnen
- (15) casserolletje = kookpot
- (16) kadeumpen = dopen, doopheesten
- (17) En azo zit moeder altijd vanachter buiten = en zo is moeder altijd de dupe
- (18) joun brol = je spullen

leper

Ik heb toch veel gewrocht, wè, vele, wè.

Verteller: onbekend

Opgenomen: 18 november 1967

Maar in het begin dat we daar wrochten (1), me (2) moesten gaan met den trein, en me waren ton, me moesten ton lopen van aan de statie van Meende (3) tot Halewijn (4) tot aan de tram, en me waren van de tram, me hangden dikwijls daaraan en me waren 't hart afgelopen voor een plekke te hebben en je moest dikwijls nog blijven staan dat er geen plekke meer was, je had er veel die gingen met den trein, *hé, euh*, van Halewijn naar Toerkonje (5), maar winder (6) waren beter, met den, met den tram, omdat den tram juist stopte waardat onze fabrieke was.

Fabriek

Ja... ik heb ik daar vijf jaar gewrocht, en ik heb van daar naar hier gekomen, *ah ja*, maar ja, op 't laatste, meneer, me moesten, *euh*, 't was een autobus die ons kwam halen aan de statie van Meende tot aan de fabriek, maar in het begin niet, *wè*, in het begin, we hebben het lastig gehad, *wè*, stijf lastig (7), stijf lastig, Me waren moe voordat me begosten (8) te werken...

En hoeveel uren moest ge dan werken?

Awè, acht uren, acht uren, maar ja, je was meer op route (9) of dat je wrocted' *enee*, en 't was dan nog de zaterdagnuchtend (10) dat we moesten gaan. Lijk nu, ze moeten de zaterdag niet meer gaan, maar toen 't was de zaterdagnuchtend nog dat je moest gaan, ja, maar me hebben... ik toch, ik heb ik toch veel gewrocht in mijn leven, *wè*, vele, *wè*...

(5) Toerkonje = Tourcoing

(6) winder = wij

(7) stijf lastig = erg lastig

(8) begosten = begonnen

(9) op route = onderweg

(10) zaterdagnuchtend = zaterdagnacht

Koksijde

Zulke schollen, je had er 12 voor 60 centiemmen

Verteller: Isidoor (°1901)

Opgenomen: 12 april 1965

En voor den oorlog, voor den oorlog van 14-18, *nawaar*, je had toen... veel vis. Waardoor? Omdat de boten niet en konsten uitvaren als ze wilden? Zie je 't? Natuurlijk, nu zijn het al motorboten, enne, toen, was 't met, met de zil (1), *hé*. Woei het te vele, ze konsten niet uitgaan, woei het niet genoeg, ze konden ook niet uitgaan, en het moest gepast weer zijn, en dus... de vis had tijd van hem te kweken (2), *enee, awel*. Dat gebeurde dat 't al hoek... - want dat is een hoek, *eh*, dien haak, dat is een hoek dat we wijder (3) zeggen, *hé, enee*, enne, alle hoekvis of alle overander (4) hoekvis, zie je 't. *Ewel*, natuurlijk, 's avonds we gingen toen naar huis met een korf vis op onze rik (5), *nawaar*, al door de duinen (en we woonden toen nog in de Pylyserlaan, *hé*), *enee*, aldoor de duinen. En toen werd die vis, *awel*, zulke schullen (6), je had er 12 voor 60 centiemmen... *Ah ja*, dat was toen, maar lijk nu, je kunt gij geen... 't en is geen avance meer te en ... 't loont de moeite niet. Waarom? Omdat er nu al motorboten zijn, en ze komen hier onder 't laag water, *hé*, en ze vissen, en al 't veurst (7), anderszins de vis komt vissen... aan 't laag water, *hé*, dus al de veurst is in stukken getrokken, *enee*, van de netten. Dus dat maakt dat er niet vele meer is, *hé*. En je had gij voor den oorlog, voor den anderen oorlog 14-18, *ewel*, gernaars (8), lijk mijn, lijk mijn kleine vinger. Maar nu zie je dat allemaal niet meer, dat is al weg en door. En als je nog een visje vangt, *ewel*, *och here*, het is maar zo'n dingetje, en eer dat de kop af

(1) wrochten = werkten

(2) me = we

(3) Meende = Menen

(4) Halewijn = Hallum

Garnaal sorteren in Oostduinkerke (± 1930)

(KBOV-Fototheek: Verzameling Trefois, Vakgroep Vergelijkende Cultuurwetenschappen RUG)

is en de staart af is, en de vlerken ⁽⁹⁾. *Ewel*, je ziet het niet meer, 't is de moeite niet van te braden, van de boter ervoor te gebruiken, of smout ⁽¹⁰⁾. Toen in dien tijd, de boter, ja, was te duur, ja... dat was toen 2 frank en een half - 3 frank voor een kilo boter, en natuurlijk we kweekten wijder een zwijntje, en we braadden de vis met smout, zie je 't, en smout is beter of boter, voor mij. Zie je 't, ja en natuurlijk, we waren het gewend, *enee!*

- (1) zil = zeil
- (2) hem te kweken = zich voort te planten
- (3) wijder = wij
- (4) alle overander = om de andere
- (5) rik = rug
- (6) schullen = scharren
- (7) veurst = visbroed
- (8) gernaars = garnalen
- (9) vlerken = vinnen
- (10) smout = reuzel

Kortrijk

Ne goeie schoen is in principe onbetaalbaar

Verteller: Jozef (°1929)

Opgenomen: 25 maart 1967

Als je ne goeie schoen wilt, als je de prijs geeft voor een paar schoenen, als je daar nu, laat ons zeggen in den tijd dat we nu zijn, naar de acht- en de negenhonderd frank gaat, ga je een paar goeie schoen hebben, maar geef je-gij maar een paar honderd frank, ge hebt een paar camelotschoenen ⁽¹⁾ die geen reparaties waard en zijn, tandis que ⁽²⁾, bijvoorbeeld ne schone schoen is altijd het repareren waard, en als je achthonderd of negenhonderd frank betaald hebt, ga je er niet tegen

opzien van bijvoorbeeld een reparatie honderdvijftig frank te betalen, tandis que, als uwe schoen maar tweehonderd frank gekost en heeft, *awel*, ge gaat er geen reparaties aan doen van honderdvijftig frank.

Ah, nee g', *hé* ... want 't meestendeel ...
... en 't is vandaar, van daar dat die schommeling nu komt in dat werk en in de reparaties zelve en dat er ton (1) perioden zijn dat er niet te heel veel werk is in de schoenmakerij...

Bah, 't meestendeel van de schoen dat ze nu verkopen, gauw, ge hebt ne schoen van een 200 frank... Als je dat opziet ...

Dat is camelot, *hé*.

Als je dat opziet...

Ah, 't zit niet in.

Ah, 't is karton.

Ah, 't zit niet in, ze gaan veel te vele naar plastic, en ze gaan veel te vele naar alle soorten van materies die .. die.. niet kunnen, die niet en kunnen gerepareerd worden, die zelfs niet en plakken ...

En ze stoken (4) een binnenzoolke in ding daarin...

't En zitten geen binnenzolen niet meer in, *hé*, dat zijn allemaal, van die, hoe zeggen ze dat, van die, van die soorte kartons, *hé*. Dat is al gestampt, dat is gestampte karton. Ze steken zijder (5) dat van binnen en 't bovenste, ze hebben zelfs al geprobeerd van 't bovenste volledig in plastic te maken ook, en 't en gaat niet, 't en gaat niet, god zij gedankt, of anders, we hebben heel gedaan (6)...

Jamaar, dat ze moesten beginnen met die plasticene schoenen, mensen, *ewel*, alleman zou zweetvoeten krijgen.

Awel, 't is dat.... 't is juiste daar dat er zo'n grote punten in zitten. In de kinderschoenen is juist hetzelfde, als de mensen een paar kinderschoenen gaan gaan kopen: *Ah* ja, 't en moet niet te vele zijn, 't en is maar voor de jongen en 't is voor alle dagen, 't is juist contrarie, ze zouden moeten ... ze zouden moeten tien keer beter zijn of een paar andere, de normale. En ze kopen de goedkope bucht.

Jamaar, ge weet hoe dat ...

Tussen hier en enigste jaren, laat ons zeggen, misschien tiene, vichtien (7) of twintig jaar, maar al die kinders gaan, gaan, gaan al reumatiezen hebben.

Komt er daar reumaties van ...?

Eh, dat is zeker dat. Als het zweet in de schoenen hem niet en kan opslorpen (8), soit (9) in een leren binnenzool of soit in, in de schoen zelve, sta je dus in principe met je voeten in 't water.

Ah, ja g', *hé*. En ge krijgt zeer in jen buik, *hé*.

Eh, voilà, en natte voeten, natte voeten brengt alle soorten van, van ziekten mee achteraf, *hé*. En 't is dat dat de mensen niet genoeg en willen inzien: een goe...een goeje schoen is in principe onbetaalbaar.

- (1) camelotschoenen = schoenen van slechte kwaliteit
- (2) tandis que = terwijl
- (3) ton = dan
- (4) stoken = staken
- (5) zijder = zij
- (6) we hebben heel gedaan = het is helemaal afgelopen met ons beroep
- (7) vichtien = vijftien
- (8) hem niet en kan opslorpen = zich niet kan opslorpen
- (9) soit ... soit = hetzij ... hetzij

Nieuwpoort

Zou je niet een keer willen dansen?

Vertelster: Malvina (°1881)

Opgenomen: 29 augustus 1967

't Was een keer carnaval, en ik en Mag... – en 't is van de ouden tijd dat me (1) klappen, hé...

Ja ja, 't is juist, 't is goed.

En ik en Magda Catrysse me hadden geen geld. Magda komt: "Ga je mascheren (?), Martha?" Ik zeggen: "Bah, ja, waarvan niet?". "En wiene (?) ga je aandoen?". Ik zeggen: "k Weten niet, k En heb niet (4)". "Beh, als je niet en hebt, je kunt dan niet mascheren". Ik zeggen: "Me gaan naar Wieze Saks... en me gaan elk een witte schorte gaan vragen en ze gaan peinzen, ze gaan peinzen dat we rijke zijn, maar ik zeggen: "Ik heb ik een paar schoenen aan uit de slunsenwinkel (?), wè, maar ik heb ik een botteltje (?) van dat poeder daar gehaald, k gaan dat ...", Beh ja, 't was ton (?) maar een kluite (?) voor voor ... zo'n rond potje met van dat verguld daar, lijk of zilver daar.

Ja, ja, van dat verguld.

Awel dat, ja, en daar een brokke papier in gefrommeld en een roos daarop, en elk een kappe op onze kop dat we kregen van Wieze Saks, van een fluwjine (?) en een paar zwarte handschoenen en voorts, en me gingen naar de Vroetjes, die in de Marktstrate woonden, achter een botteltje reukwater, en me hadden elk vijfenzeventig centiemen in onze beurze, en dat botteltje koste een half franksje en me moesten vijfentwintig centiem geven daar; me hadden nog elk een half franksje en me smeten dat op ons en me roken een beetje goed. Maar als me zo een half uur of drie kwart mascheren, me kommen tot Vlassenaars boven. 't Zitten daar twee van,

van de loodsbhoot, hoe noem je datte, *eh*, ja van ... van die in zee gaat.

Awel, ja.

Van 't loodswezen.

Van 't loodswezen, ja *gauw*.

En me zeiden, ik zeggen tegen Magda: "Me gaan hier een beetje zitten, wè". 'k Zeggen: " 't Zitten daar twee jonkheden (10). Ze gaan voorzeker (11) wel een keer dansen naar ons". Ze gaan peinzen dat we heel de wereld zijn. Ja, me zaten daar een beetje en me dansen een beetje of twee en me zaten daar een beetje, en, *eah*, 't was een valse (12). "Maskertjes, we zouden me een keer, zou je niet een keer willen dansen met...?" "Bah, ja-me, waarvan niet, meneer, dans maar op" en we donsen (13) zodanig vele dat we meegingen met hunder (14). Ze vroegen als (15) we gingen meegaan en me zeiden van ja. We hadden nog ons geld in ons beurs, me waren blijde en we aten heel den avond en we dronken heel den avond en, en moesten onze mascher ... (afdoen om te eten), maar ik wilde ik niet, k staken 't ik maar al van onder, k staken 't ik maar al...". En durf je-gijder hunder aangezicht niet togen (16)?" "Nee-me, me maggen wijder (17) niet mascheren (18) van onze moeder en me mogen wijder niet bekend zijn. "Wè, je moet kunnen liegen, hé, wil je door de wereld geraken of anders geraakt ge er niet. Ja, me hadden gegeten, me hadden gedronken, dat geraakte één, dat geraakte twee, neen, dat geraakte twaalf, dat geraakte één, maar vaneigens... ze werden zijder dronke, hé. Ik zeggen tegen Magda, ik zeggen: "Me gaan daar naar de ... naar de Zwijnestaart hier", was toen nog in, *eah*, in een tente (19), hé...

Ja.

Ik zeggen: "Me gaan dan... je moet ton zien dat je rap zijt, wè, me gaan dan vluchten". "Ja, me gaan nog elk een rammeling hebben".

'k Zeggen: "Dat ze ne keer aan ons komen, dat ze ne keer aan ons komen, ze moeten zijder maar niet meegaan hebben en ons meegevraagd hebben, en me hebben en me hebben ons half franksje in onze beurze, me gaan morgen nog een keer mascheren met ons half franksje, me gaan misschien nog een keer twee kunnen opdoen. Ja. We vancigen, en, *eh*, me gaan dan een keer aldaar. 'k Zeggen: "Ja, ja-m, me gaan overal gaan met hulder, me gaan overal meegaan tot vannacht ten enen". Ja, 'k zeggen tegen Magda: "Me gaan zere (21) naar de tente, *wè*, en als ze daar de dans, durven dansen - 'k zeggen - we zijn voorts". "Ja, we zijn daar in de Zwijnestaart, en me dansen daar een beetje, en en me gaan een keer daar, ja, ja-m, me gaan een keer, en me dansen nog een keer. Ik zeggen tegen Magda: "Twee ... beurtjes maar, *wè*, en de reste moeten ze alleen dansen". Twee beurtjes gedonsen en, *eh*, en - en ja, maar ik zeggen: "Je mag hier niet alsaan (21) komen, *wè*". Ik zeggen: " 't is al heel den avond, al mascheren, *hé*, al heel den avond". Ik zeggen: "We zijn wijder moe, je moet gijder maar een keer met mekaar dansen, *hé*, we moeten wijder eerst een beetje rusten". 'k Peizen in m'n eigen: "Je gaat hier algauw van toeren zijn (22), *zè*, ja". Ze donsen een beetje en me bleven zitten, we kosten van 't eerste beurtje niet weglopen, *hé*, 't tweede beurtje, ze dansen nog een keer met mekaar, 'k zeggen tegen Magda: "Als d'r nu maschers binnenkomen, je moet zien dat me buiten zijn, *wè*, lijk een duivel". Den orgel gaat, en ze gaan aan het dansen. 't Komt een bende maschers binnen en ... naar buiten, maar me, ze werden 't entwaar (23) geware zeker, me waren wijder aan 't straatje van van de post op 't Hoog-, 't Hoogstraatje, *hé*, half 't Hoogstraatje daar...

Ja, ja.

"Waar zij je-gulder, 't gaat ^zstuiven, 't gaat stuiven, me gaan naar ons kot (24), en loop naar junder moeder", zoveel of dat me schreeuwen konden, lopen dat me moesten,

en wijder hadden zo een portaal, *hé*, (gelach) en en vader had dat geplakt met een beetje emballage (25) en een papiertje daarover, *hé*, en dat was zo een deure, je moeste je weren, een klinkkedeure,... en 'k koste 'kik de klinke niet krijgen, en ik vielen ik en ik zaten met m'n hoofd door 't schut (26), met m'n hoofd door 't schut.

- (1) me = we
- (2) mascheren = een masker opzetten, zich verkleeden, zich vermommen.
- (3) wiene = wat
- (4) niet = niets
- (5) slunsenwinkel = lompenwinkel
- (6) botteltje = flesje
- (7) ton = dan, toen
- (8) kluite = geldstuk van 10 centiem
- (9) fluwijn = kussenloop
- (10) jonkheden = jonge mannen
- (11) voorzekers = waarschijnlijk
- (12) valse = wals
- (13) donsen = dansten
- (14) hunder = hen, hun
- (15) als = of
- (16) en durf je-gijder hunder aangezicht niet togen? = durf en jullie gezicht niet laten zien?
- (17) wijder / gijder / zijder = wijf / jullie / zij
- (18) me maggen wijder niet mascheren = we mogen ons niet vermommen
- (19) tente = danstent
- (20) zere = vlug
- (21) alsaan = voortdurend
- (22) Je gaat hier algauw van toeren zijn = je zal hier snel van slag zijn?
- (23) entwaar = ergens
- (24) naar ons kot = naar huis
- (25) emballage = inpakpapier
- (26) schut = tochtschot naast de voordeur

Oedelem

Zelfs ... mijn vader heb ik nog weten kneden met zijn voeten

Vertelster: Maria (°1899)

Opgenomen: 6 juli 1965

En voor te beginnen, natuurlijk, moet je de trog (1) van de zolder halen, twee schragen zetten.

●p schragen zetten.

Twee schragen zetten, ge moet ton (2) achter je meel gaan, tien, vijftien kilo, volgens dat 't is. Ge moet dat je giet dat in je trog, ge heet je water, een moor (1) water, dat ... warme water, ge moet eerst jounne (4) gist in water breken.

Ja ja.

En in den ouden tijd als we biergist hadden, gingen me naar den brouwer achter een kan gist. Zodus me (1) goten die gist in 't meel in een putje geschept, me hebben nog gebakken in den oorlog met dessem, maar dat is iets anders.

Met dessem?

Enne ge giet, ge maakt een kuil in joun meel en je giet daar je water in. Ge doet daar een snuifke zoukt (3) in en ge doet daar jounne gist, jounne gist roer je daar in, ja, ge kneedt weg.

Met de vuisten.

Met de vuisten. Zelfs ... m'n vader heb ik nog weten kneden met z'n voeten.

Ja.

In roggemeel, in een roggemeel binst (7) den eersten oorlog van veertien-achttien en, *eh*, ik *zelve* heb achter den oorlog ton gekneet met de hand, 't Was ton tarwebrood, zodus ge moest een goed half uur kneden, ge moest dat versteken, ge moest dat in blokskes snijden, ge moest dat verleggen, je moest were kneden, je moest dat weer verleggen en weer kneden, nu als dat gekneet was, ge liet dat een uur rusten, ge dektege (2) dat natuurlijk bij jounne baktezak (3).

En binst (10).

En binst ging je naar jounnen oven. Ge ontstak joun oven. Ge stak daar nen, *eh*, nen bussel houkt (11) in, nen bond houkt in, wat strooi d'r

onder, ge maaktege vuur, paktege je rakelporse (12), je trekt joun houkt open dat er een groot vuur is. Ja, ge moogt dan wel precies tien minuten wachten van naar joun oven (te) gaan kijken en als al houkt in brande is, ge steekt dat van kant (13), gewoonlijk een uur den oven heten. Zo als je nog een uur als een driekwart j'n oven aan het branden is, ge gaat weer naar je trog en begint je brood te maken, *hé*, ge steekt een deeltje af, een kilo 'n half, twee kilo, ge maakt d'r broodjes van, ge legt dat op een planke. Strooi wat meel op een grote plank, ge legt j'n plank, dat is je wippeplanke (14) op twee stoelen in de keuken, een boerenkeuken, natuurlijk. Je legt dat op twee stoelen en je pakt daar je broodjes en je legt dat op een plank. Als je oven heet genoeg is, zeg je: "Zeg manneke, helpt een beetje eens m'n plank dragen naar den oven". Ge leg je plank in den oven en ge pakt dan de ovenpaal (15). Ge legt je brood in de ovenpaal, ge schiet je brood in den oven, zodus... *Ah*, ja, maar dat was den ouden tijd, *wé*, vader... Ge steekt, ge pakt een op je paal, ge steekt je paal in den oven, je legt je brood daarin, ja, als ze d'r al in zijn, tien, vijftien, volgens dat 't past, volgens dat je menage (16) is. Zodus, ge doet de deure toe, in den ouden tijd waren 't planken die ze op den oven stampregen en ze smeerdegen dat rond, 't is lelijk dat ik het moeten zeggen, met koeienstront, met koeienstront plaktigen ze dat vol, maar van ons was het eigenlijk nog een ijzeren deur, die me niet moesten toeflakken, zodus, Ja, 'k ga naar de horloge gaan kijken hoe laat dat het is, ja, een uur, een uur een kwart als 't brood gaar zijn. Zodus ja, ge loopt rond, ge doet je werk in de keuken, ge gaat naar den oven gaan kijken, ge trekt je deur open, "Ja, ja, is 't goed?". Ge pakt weer je paal, ge pakt j'n paal, ge pakt j'n brood uit en ge zet het in een rek, nevens den oven en 't werk is volbracht...

(1) trog = baktrog

(2) ton = dan

(3) moor = waterketel

(4) jounne = je/jouw

- (5) me = we
 (6) zoekt = zout
 (7) binst = tijdens
 (8) dektege = dekte
 (9) bij (= met) jonne baktezak = soort jutezak die op het deeg werd gelegd
 (10) binst = ondertussen
 (11) houkt = hout
 (12) rakelperse = rakelijzer
 (13) van kant = opzij
 (14) wippeplanke = wipplank waarmee kinderen schommelen
 (15) ovenpaal = platte, houten schop met een lange steel waarmee het brood in de oven geschoten en er weer uitgehaald wordt.
 (16) menage = huishouden, huisgezin.

Oostende

Ik heb ik hier een vrouw aan boord in plaats van een man

*Verteller: Frédéric (geboortejaar onbekend)
 Opgenomen: 6 december 1967*

Awel, ik was aan boord van een schip van meneer De Crop... hier, van de motorvisserij, *hé*, je weet wel, aan boord van de Fransman "Musain", den Oostende 305, en ik komme op de bassin ⁽¹⁾ voor te varen, en 't is daar een van de matrozen die entwaar ⁽²⁾ niet goed ⁽³⁾ en is, en hij kan niet meegaan in zee. Ik zeg tegen de walkapitein ⁽⁴⁾, 'k zegge: "Ik kan ik azo naar IJsland niet gaan met ne man te kort. Je gaat moeten een matroos bezorgen voor mij". "*Awel*", zegt hij, "Haalt het schip naar buiten, buiten het sas, klaar voor te varen, ik ga met een matroos komen". En als dat een uur of negen is, hij komt hij daar af met enen en ik zeggen: "Potverdikke, die is raar gekleed". Ik en had dat nog nooit gezien, een visser zo gekleed, je weet wel. Enne, we komen winder ⁽⁵⁾ in zee en natuurlijk als we wijder ⁽⁶⁾ hier een uur buiten zijn, als we buiten alle banken ⁽⁷⁾ zijn, *niewaar*. Ik begin ik m'n zeegoed ⁽⁸⁾ af te doen, *hé*, *eu*, mijn kaaigoed ⁽⁹⁾ af te doen, *hé*, voor m'n zeegoed aan te trekken, en ik zat ik daar natuurlijk in m'n blote billen, *hé*. Ik had ik misschien een slipje aan, en dat vrouwmens

was naar de brug gekomen voor de wacht op te trekken, maar ik wist niet dat het een vrouwmens was. En zegt ze tegen me "Schipper", zegt ze, "Wat is de koers?". Ik zeggen: "Noorden ten westen", tegen haar, "en een beetje goed opletten". Maar, maar ik zeggen: "A propos", tegen haar, *allez*, tegen hem, ik peinsde nog altijd dat het een vent was, *hé*. Ik zeggen: "A propos, ge zijt gij nog niet gemonsterd ⁽¹⁰⁾". Ik ga ik je moeten monstere hier in de monsterrol, want dat is hier allegare ⁽¹¹⁾ zo rap moeten gaan, en ze gaat in haar broekzak achter haar paspoort ⁽¹²⁾, en ze geeft dien paspoort, maar ik zie ik die naam staan: "Liliane Soetmond", maar in plaats van "Liliane", dat was uitgeschraapt, stond er "Leo" en met dat ⁽¹³⁾ ik die grap al gelezen had in de gazet van die "Soetmond", *niewaar*, 'k zeg ik: "Nodverdomme, ik geloof dat ik hier een wijf aan boord heb", in m'n eigen. Ik zeggen: "Ja maar", tegen hem, "Zij je-gij altemets ⁽¹⁴⁾ Liliane Soetmond niet?". "Hoe kom je-gij daaraan?", zegt ze tegen me. Ik zeggen: "Luister een keer, we gaan wij hier niet veel geen complementen maken ⁽¹⁵⁾. Achter God zijn 'kik hier toch de baas aan boord. Ik ga ik ne keer een medicaal onderzoek instellen". Ik wilde niet crapuleus zijn tegen dat meisje, natuurlijk, want anderszins, een visser wordt aanzien als een crapuleus mens, maar je hebt algelijk ⁽¹⁶⁾ nog serieuze mensen onder ook. En ik zeggen tegen haar: "Ik ga ik ne keer een medicaal onderzoek instellen". Maar als ik dat punt aanraakte voor een medicaal onderzoek, ze vluchtte buiten uit de brug en ze ging aan het schremen ⁽¹⁷⁾, *hé*, gelijk een klein kind, en ze sprak alsjeblijf, dat ik haar zou meepakken. Maar ik zeggen tegen haar, ik zegge: "Luister eens, Lilianetje, ik heb ik hier geen accommodatie voor jou aan boord, als ik moest een kamer-tje apart hebben voor jou, ik pak je direct mee naar zee", maar ik zeg: "Ik moet ik ook oppassen voor m'n reputatie, *he*". En daar ook ...ik waren ik bekend als een grappenmaker hier in Oostende, enne, de mensen zouden er een fabeltje van maken en ze zou-

den zeggen dat ik erom gedaan had⁽¹⁷⁾, en ik telefoneerde ik weer met de telefoon van 't schip, ja, 't was een draadloze telefoon *hé*, naar de rederij, en zei de reder: "Wat scheelt er?", en ik zeg: "'t Is hier...", ik dorste⁽¹⁸⁾ dat niet zeggen, *hé*, voor 't geloof van 't volk⁽¹⁹⁾". Ik zeggen: "Ik heb ik hier een matroos aan boord, hij heeft geen kleren mee, hij heeft geen eten mee, hij heeft niks mee" en doordat we nog maar een uur ver in zee waren, zei de reder: "Awel, komt gij dan maar weer" en 'k keerde ik weer, *hé*, maar heel de kaai stond vol met volk, en een gendarme of twee; 't moet toch zijn dat er entwien⁽²⁰⁾ van wist, *hé*.

Ah, ze wisten algelijik!

De walkapitein roept naar me : "Awel", zegt hij, "Schipper, wat scheelt er?", "Ik zegge: "Zou jij misschien willen dat ik scheid van m'n wijf", tegen hem, zo op z'n Oostends, *hé*, "Zou je willen dat ik scheid van m'n wijf?", "Waarvan⁽²¹⁾?", zegt hij, Ik zegge: "Ik heb ik hier een wijf aan boord in plaats van een vent", en heel de kaai ging aan het lachen, *ewaar*:

- (1) bassin = plaats in de haven waar de schepen liggen te wachten om uit te varen
- (2) entwaar = op een of andere manier
- (3) niet goed = onwel, ziek
- (4) walkapitien = persoon die toezicht houdt op het kadebedrijf van een rederij
- (5) wif(n)der, vijder = wijf
- (6) banken = zandbanken
- (7) zeegood = kledij voor op zee
- (8) kaaigoed = kledij voor aan de wal
- (9) gemonsterd = als matroos aangeworven
- (10) allegare = allemaal
- (11) paspoort = identiteitskaart
- (12) met dat = omdat, doordat
- (13) altemets = misschien
- (14) complementen maken = moeilijkheden maken
- (15) algelijik = toch
- (16) schremen = huilen
- (17) erom gedaan had = het met opzet gedaan had
- (18) dorste = durfde
- (19) 't geloof van 't volk = bijgeloof (dat wil dat een vrouw aan boord ongeluk brengt)
- (20) entwien = iemand
- (21) waarvan = waarom

Oostkerke

Ge gaat toch nooit genen auto kopen, zeker?

Verteller: Charles (°1893)

Opgenomen: 29 december 1966

Ja, ja, ik waren zes jaar getrouwd en ik kochten een auto.

Dat was den eersten auto van Oostkerke dan?

Den tweeden.

Ah ja.

Papa zegt: "Word je-gij nu zot?", zegt-en (!): "Zij je-gij niet beschaamd?", zegt-en...

En ik zeggen: "Papa, hij is betaald, wè: acht-entwintigduizend frank".

Toen in dienen tijd?

Achtentwintig, dat is toch wel geweldig vele!

Ah wè ja, 't komt hier enen, nooit, nooit van geen auto geklapt, *hé*. Wie gaat er daar nu op peinzten, zes jaar getrouwd, godomme en een auto kopen...*hé*. En 't komt hier een agent van de Ford, *hé*, Fikken (!), Fikken, ik weten niet meer hoe dat zijn achtername was, Fikken zeiden wijder (!) altijd. En hij komt naar mijn, en ik waren ik bezig daar op het land, *hé*. En hij komt naar mijn. En hij zegt: "Baas", zegt hij, "Ga je geen auto kopen?" En ik zeggen ik: "Een auto kopen? *Bah*, neen, 'k en ga 'kik geen auto kopen, jongen, wat zou 'kik een auto kopen?" En zegt-en: "Zo een grote boer", zegt-en, "en geen auto kopen?" En 'k zeggen: "'i Heeft hier nog niemand geen auto." 'k Zeggen: "Je peinst gij toch niet dat 'kik gaan een auto kopen." 'k Zeggen: "Ik zijn nog maar getrouwd", Zegt-en: "Zo een boer", zegt-en, "Lijk of dat je-gij zijt", zegt-en, "Je moet toch een auto hebben". Ik zeg-

gen: "Neen, ik gaan geen auto kopen". Een beetje geklapt (1); zegt-en ... Me (2) zetten ons een beetje achter (3) de graskant, *hé*, te klappen: "Zeg, ga-je een keer mee, me gaan een keer een toertje doen. 'k Heb daar een schone mee, wè; 'k heb daar een schone Ford mee." 'k Gaan ik mee. *Hé*, daar zie! 'k Kom ik hier voorbij de deure; de vrouwe komt achter mij. Ze zegt: "Welk (7) ga je doen, *dè*?" 'k Zegge: "Niet (8), waarvan (9)?" "Je gaat toch nooit geen auto kopen zeker!" 'k Zeggen: "*Bah* nee, 'k gaan ik geen auto kopen". 'k Had ik daar geen goeste voor, *hé*. 'k had ik daar geen goeste voor." Zo, me gaan wijder (10), me komen wijder op straat en 'k kruipen ik in dien auto. En hij zegt tegen mij: "Rijd maar een keer." 'k Zeggen: "'k Kunnen ik niet rijden." "*Ewel*", zegt-en, "je moet 't toch leren!" 'k Rijden ik! Potverdomme, en als ik were kom, heb ik hem niet gekocht, dan!

Ha, ha, ha ...

'k Heb hem gekocht, wè! Achtentwintigduizend frank! Jamaar ja, en 'k kom ik were, 'k kom ik hier were en 'k zeggen tegen de vrouwe: "Geef een keer de sloters (11)." "Wat!" zegt ze, "De sloters, waarvan, *hé*, waarvan?" 'k Zeggen: "Ja." "Je hebt toch nooit dien auto gekocht?" 'k Zeggen: "'k Doen!" En zie je 't, 'k moest een accompte (12) geven, *hé*, een accompte d'rop.

Ja, en dat was wat te zeggen met dien auto. Zo 's anderdaags, 'k brocht toen ... Ja, die vent reed met dien auto en zegt-en: "Morgen ga 'k het jou komen leren." 'k Weten dat nog altijd, 's anderdaags was vrijdag; 's anderdaags kwam hij leren. Zo me doen wijder een toertje. En zegt-en: "Morgen achternoe (13) gaan ik werkomen." 'k Zeggen: "Ja." 'k Waren d'r de zaterdag nuchtend (14) bij (15) naar Brugge.

Seriesus?

Ja, hij zegt tegen me, tot Brugge op de markt, hij zegt: "'k Ga vandachternoe werkomen, wè". 'k Zeggen: "Ja, 't is goed, *hé*." En

hij zegt: "Bij wat zijt je nu gekomen?" 'k Zeggen: "Bij den auto!" "Met den auto?", zegt-en. "Wie heeft er gereden?". 'k Zeggen: "Ik". "Hoe?", zegt-en. "Je staat hier toch met den auto in Brugge niet?" 'k Zeggen: "Hij staat op de Burg." En 'k zijn blijven rijden... 'k zijn blijven ... van zesentwintig. In zesentwintig heb ik een auto gekocht!"

- (1) zegt-en = zegt hij
- (2) Fikken = Victor
- (3) wijder = wij
- (4) klappen = praten
- (5) me = we
- (6) achter = langs
- (7) welk = wat
- (8) niet = niets
- (9) waarvan = waarom
- (10) wijder = wij
- (11) sloters = sleutels
- (12) accompte = voorschot
- (13) achternoe = namiddag
- (14) nuchtend = ochtend
- (15) bij = met, mee

Roeselare

Ola, mensen, heb je niets liggen, dé, slunsen of benen ...

Verteller: Alfons (°1895)

Opgenomen: 3 oktober 1970

Sieper, dat was ne nonkel van Pegie, dat was nog van vroeger, en Sieper was ook ne leurder en ik ga ne keer dat dialect, een klein dialect geven daarover. Sieper ging gaan leuren en hij kwam in een huis en dat ging alzo:

"*Ola, mensen, heb je niets liggen, dé, slunsen (1) of benen, oud ijzer, koper of tin, 't is al gelijk wuk (2), achter dat (3) het maar oud en is, want nieuwe dingen kosten te veel geld en ook, Sieper en zou dat niet kunnen betalen. Oh, die heks, ik geloof dat ze nog in hare vloobak (4) ligt, dat gaat azo met die rijke stinkers van mensen, ze staan ten twaalfen op, ze eten te vieren, 's avonds hunder (5) vierboterhammen en 's nuchtigens hunder*

avondeten. Is niet te verwonderen dat dat volk zo vet staat. Moesten ze zoveel werken gelijk ik om mijn wijf en drie knappertjes (*) van jongens (?) te kweken (*), ze zouden het wel laten staan, want...”,

... en nu volgt er een gezang en ik gaan ne keer 't eerste strofe zingen:

“Van 's morgens vroeg tot 's avonds late, al op mijn benen langs de strate, al achter brood voor wijf en kind, en oortjes (°) voor een goeie pint, of 't nen druppel ware, of waartoe wilt gij dat ik spare. 't is Sieper al hier, 't is Sieper aldaar, maar liefst van al in Roeselaar. 't is Sieper al hier 't is Sieper aldaar, maar liefst van al in Roeselaar.”

- (1) slunsen = vodden
- (2) wuk = welk; gelijk wuk = om het even wat
- (3) achter dat = als
- (4) vlooiak = bed
- (5) hunder = hun
- (6) knappertje = levenslustig kind
- (7) jongens = kinderen
- (8) kweken = opvoeden
- (9) oortje = oud muntstuk, hier: geld. centen

Ruiselede

Maar ik geloof er niet veel van

Verteller: Maurice (°1899)

Opgenomen: 9 december 1964

't Waren twee nonnen en die twee nonnen waren natuurlijk gaan slapen. 't was nacht. 't was in de jaren zestienhonderd negentig geloof ik, rond die streek, *allez*.

Ja, ja

...moet dat geweest zijn, enne, ze waren gaan slapen, en ne zekere nacht hoorden zij een gerucht. 't Was een soort van, *euh*, een soort revolutie, de Fransmans zaten hier, geloof ik,

't was toch een ding, enne, ze kwamen beneden, neen, ze hoorden op hulder (1) deur kloppen en ze zegden "Volg mij!". Die nonnen zijn natuurlijk, *ah ja*, op het einde van het spel opgestaan, *hé*, - ik moet mij weren, *zeh* voor ook juist te klappen - op het einde van het spel opgestaan, enne, ze zijn tons (2), *ah ja*, meegegaan met die zogezegd, Lieve Vrouwe, *hé*, die daar aan de muur hangt, *zè*.

Ja, ja

De die. En dat is een houten beeld, en ze tons dan naar de kerk gegaan...

Dat is wat? Een houten beeld?

Een houten beeld, ja.

Een houten beeld, ja.

Een houten beeld.

Ja.

Geen "aiten", *zeh*, een "houten".

Ja ja, ha, ha.

En *euh*, ze zijn tons naar de kerk gegaan, en zij heeft zij zogezegd die ronde gedaan.

Jaja.

Heel die ronde gedaan, van die, *ah ja*, en 's anderendaags hebben zij weest kijken, die nonnen vertelden dat en 's anderendaags hebben zij weest kijken naar die kleren en ze waren vuil en ze zeggen zij daarbij dat ze alle keren dat zij gestopt had, drie druppelkes bloed lagen, maar ik geloof er niet veel van...

- (1) hulder = hun
- (2) tons = dan

Torhout

'k Had van den eerste keer een vrouwtje, ja, en een kindje en een zak petatten

Alfons (°1886)

Opgenomen: 27 mei 1967

Ja, ik was ekik in mijn kleine jaren (¹) een pensjagertje (²), dan liep ik altijd in de stukken (³) en 't is daar een meisje die bezig is met

zijn koeien te wachten en 't zag mijn geweer en "Kijk", zegt het. "'t Zijn daar twee patrijzen gelopen", zeg dat meisje tegen mij. En ik ga achter die patrijzen, ja, en ik schiete de patrijzen, weer een keer naar gekeken, en ...'k Zijn daarmee langzaam in kennis gerocht (⁴), en ik, was ik maar een arm jongentje, pensjagertje van een gemene stam (⁵), zie je 't, gemene ouders maar toch bloed in goed, goed hart, maar de vader dochte (⁶) niet ...kennisse gerocht (⁷).

Bakoven in Koksijde (± 1930)

(KBOW-Fototheek, Verzameling Trefois, Vakgroep Vergelijkende Cultuurwetenschappen RUG)

Dat meisje werd bedrogen. Ja, nu, 'k en kost ekik aan dat meisje niet geraken (1). 'k En mocht niet gaan, en ze gingen me dood slaan. Ze hadden dat recht, 't was 't oudste meisje van de bende, 't was 't oudste. Ze hadden gelijk. Maar 't is daar niet (2) aan te doen. 't Kan daar niemand tegen komen. De mensen hebben hunder zelve(n) (3) niet geschapen, hé. Dat kindje geraakte (4), *eh ja*, een jaar, ja. 't Was lotens tijd (5), maar ik koste mij d'r intrekken (6), *hé*. Ik zegge: "Dat er van komt dat wilt, trekke ik mij d'rin, mijn werk ligt in Frankrijk, we gaan tegare (7) naar Frankrijk. Ik ga je niet laten zitten(8)". Dat voorstel was stijf goed (9). 't Stond daar een klein huisje van drie frank en een half te maande aan de warande (10), een ovenbuur (11). In de nacht, ik had gezegd hoe of wat (12)... 't was daar een zoldervenster, 't sliep boven bij haar zuster. En ze komt zij met haar kindje door die zoldervenster, ja, het midden van de nacht. Ze had bij dage een beetje patatten geraapt, een zakje patatten en de kortewagen (13) gepakt en achter de Gentweg, *hé*, ja daar twintig minuten ver met die kortewagen en met die patatten daarin naar mijn ovenbuur; daar binnen komen, me (14) hadden de sloter (15). 'k Had van den eerste keer een vrouwtje, ja, en een kindje, en ne zak patatten. Maar 't was niet (16) in dat ovenkot, dat was in een ovenbuur, die... waar dat d'r bakken in stonden voor kiekens te vetten en al zulke konsoorten (17), van nen boer, *hé*. Me komen wijder (18) daar binnen en me smijten heel die boel buiten, al die bakken en naar de schuur gegaan achter... achter een beetje stro, stro, ... Dat bondel stro gepakt, dat we daar konsten een bedje maken voor het kindje op te leggen en voor te eten. Helemaal geverhuisd. 's Nuchtends (19), ik moeste naar mijn werk, ik wrocht (20) in Halewijn, in de fabriek. Ik trekke 's nuchtends naar mijn werk. Zere (21) een stuite (22) afgesneden, 'n stuite gesneden en ik weg. Maar die zustere die daar bij sliep, werd wakker en ze riep naar haar moeder dat Octavie weg was. En ze had daar een briefje gelegd op het hoofdeinde van 't bedde dat ze

Frankrijk in was. Ze lezen dat briefje, vader en zoon trekken naar den eersten trein. Ik moest ik naar den eersten trein gaan van kwart van de vijven, naar den eerste trein. En zeggen ze: "Ze zallen weg zijn met den eersten trein. ... naar de statie met tweeën". En 'k kom ik daar, naar de fabriek met m'n pulle (23) en met m'n etenszak naar m'n werk en ze staan aan de deur. En ze verstonden er hulder niet aan (24), en ja, ik ga naar m'n werk! En ze hebben me laten passeren. Nu, ze was zij daarbinnen, ze hebben het maar den derden dag geweten dat ze in dat overbuur zat. Nu, nog naar de politie gelopen, maar de politie kon daar niets aan doen. Toen naar meneer den deken (25), *nè*, al zulke konsoorten. Nu, de vader wilde tekenen, maar de moeder niet. Zegt de moeder: "'k Zou ze liever zien naar 't kerkhof dragen of dat ze ermee trouwt (26)". Dat was het. Nu, meneer den deken, den ouden deken, is gegaan naar daar en hij heeft ze verdreigd dat al de straf op haar viel (27) dat 'kik mijn plicht volbracht hebben. En z'is gelopen en z'is gaan tekenen. Zie je 't?

Zo, me waren arm. 'k Had geen kleren. 'k hadden daar nen hoed van m'n pette (28), ne groten hoed. Ik doen dienen hoed aan en me trekken naar de kerke. Ons getweeën. Me zijn daar aan de kant gesteken (29). 't Kwam daar ne karoom (30), ne kerkloper, we zaten daar, en ze zeiden... 't licht insteken ... branden voor u. En meneer de paster kwam. Zo, me wisten wijder dat niet, ze moesten een ring hebben. En me hadden geen ring. Me zijn naar Gust Smees (31) gelopen en me hebben daar ne ring gekocht van vichtien (32) centiemmen. Die ring daarop gestoken, en me waren getrouwd...

- (1) in mijn kleine jaren = toen ik jong was
- (2) pensjagertje = stroper
- (3) stukken = akkers
- (4) in kennis gerocht / gegrocht; in kennis raken = een verkering beginnen
- (5) van een gemene stam = van gewone afkomst
- (6) dochte = deugde
- (7) kost ekik aan dat meisje niet geraken = ik kon dat meisje niet bereiken
- (8) niet = niets
- (9) hunder zelve(n) = zichzelf

- (10) geraakte = werd
 (11) lotens tijd = tijd van de militaire loting
 (12) ik koste mij d'r intrekken = het had kunnen gebeuren dat ik erin geloot werd (m.a.w. soldaat moest worden)
 (13) tegare = samen
 (14) Ik ga je niet laten zitten = ik ga je niet in de steek laten. (de verteller was van plan om terwille van zijn vrouw eventueel te deserteren en naar Frankrijk te vluchten).
 (15) stijf goed = heel goed
 (16) warande = jachtterrein
 (17) ovenbuur = bakhuis, bakkot
 (18) hoe of wat = op welke manier
 (19) kortewagen = kruiwagen
 (20) me = we
 (21) sloter = sleutel
 (22) 't was niet = er was niets
 (23) konsoorten = soortgelijke zaken
 (24) me komen wijder = we komen
 (25) 's nuchtends = 's ochtends
 (26) wrocht = werkte
 (27) zere = rap, snel
 (28) stuite = boterham
 (29) pulle = drinkbus
 (30) verstonen er hulder niet aan = begrepen er niets van
 (31) deken = geestelijke belast met het toezicht op een aantal parochies
 (32) of dat ze ermee trouwt = dan dat ze ermee trouwt
 (33) hij heeft ze verdreigd dat al de straf op haar viel = hij heeft ze ermee bedreigd dat zij (de moeder) voor alles verantwoordelijk zou zijn (m.n. in religieuze zin).
 (34) pette = grootvader, peter
 (35) Me zijn daar aan de kant gesteken = we zijn daar opzij gezet
 (36) karoorn = misdienaar, helper in de kerk (?)
 (37) Smees (bijnaam?) = van de smid
 (38) vichtien = vijftien

Vissegem

De secretaris zit in 't zwin!

Verteller: Médard (°1881)

Opgenomen: 22 oktober 1969

't Stonden daar twee reken ⁽¹⁾ planken op schragen. Aan den enen kant stonden de kopers en aan de binnenkant stonden de boerinnen.

Ja.

En 'k zien 't nog gebeuren: al met een keer ⁽²⁾ 't komt daar een jongentje gelopen van uit de Meulenstraat: "Velocipède, velocipède ⁽³⁾!" ... Godverdomme! Die Blankenbergenaars allemaal, en direct naar de Kerkstraat... En de boerinnetjes stonden daar en ze gerochten ⁽⁴⁾ hulder ⁽⁵⁾ boter niet kwijt, om naar die velo te gaan gaan kijken van de kopers, da's echt waar, wè. Al hulder boter moeten weer naar huis dragen oftewel in den opstel ⁽⁶⁾, zeiden ze toen. En moeder zaliger was er een, was er ook een van, gerochte ⁽⁷⁾ haar boter niet kwijt, geen een koper meer, omdat die velocipède daar gereden hadden en ze reden toen alzo, me ⁽⁸⁾ gaan zeggen, een beetje zeerder ⁽⁹⁾ of dat je te voete gaat. Ja, met die pedalen aan dat voorwiel en heel dienen boel, en dat was van Blankenberge naar Uitkerke, rechte, rechtuit, rechte, hé, en je moet nu peinen heel die straat, dat was een haag, dat was een haag van Blankenbergenaars en geen een koper meer... De boerinnetjes stonden daar met hulder boter.

Heb je daar ook nog mee gereden met zo'n oude velocipède?

Nee'k, nee'k, nee'k, want 't is nog een tijdetje geweest eer dat die tweewielers opgekomen zijn. 't Zijn daar jaren tussen gepasseerd eer dat de velo's ton algemeen gekomen zijn. Den eerste velo die hier tot Vissegem geweest is, dat was hij de secretaris Retsin. En ik was ik toen een jongetje die naar de leringe ⁽¹⁰⁾ ging en heel dienen boel, en ze leerden Retsin per velo rijden, en 't waren daar alzo nen troep jonkheden, jonkheden ⁽¹¹⁾, in Vissegem-dorp, Haeckes, Van Dalens en Vanhaeckens en... een helen hoop, en Fluppe Klets, en ze hielpen zijder ⁽¹²⁾ de secretaris daar op. Want we mogen niet vergeten: ze moesten toen drie, vier maanden leren eer dat ze kosten per velo rijden. En zijn wijvetje ⁽¹³⁾ was blind, Natalie. En de secretaris zat daarop: "Allez, duw maar, duw maar, ja, duw maar" en hij reed tot over de kop in 't zwin ⁽¹⁴⁾, een klein beetje voorbij zijn deur en

in de plekke van langs de zelfste kant er uit te komen, hij kroopt er langs den andere uit, en hij moeste d'r weer door, om thuis te geraken. En Natalie stond daar te kijken aan de deur – ze zag het niet – te kijken: "Wat is d'r gaande?" "Awel, de secretaris zit in 't zwin!"

- (1) reken = rijen
- (2) al met een keer = plots
- (3) vélocipède = ouderwetse fiets met groot voorwiel
- (4) gerochten = raakten
- (5) hulder = hun
- (6) opstel = depot bij een handelaar
- (7) gerochte = geraakte
- (8) me = we
- (9) zeerder = vlugger
- (10) leringe = catechismusles ter voorbereiding van de plechtige communic
- (11) jonkheden = jongeren
- (12) ze hielpen zijder = ze hielpen
- (13) wijvetje = echtgenote
- (14) zwin = brede poldersloot

Waregem

't Waren altijd druppelkes, druppelkes van een kluite

*Verteller: Achilles (°1885)
Opgenomen: 11 november 1968*

Mijn broere komt naar onzen ⁽¹⁾, den oudsten, me ⁽²⁾ zaten elk op een klein doeningke ⁽³⁾, een beetje sukkelaars. "Me moesten ons wreed weren ⁽⁴⁾", zou 'k moeten zeggen. Ja, ja, *gauw*, hoe gaat dat al? Moeder was niet thuis. Ik zegge: "Wie dat er daar is!" Ja, maar ik peinze: "Als ik maar druppels ⁽⁵⁾ en heb". "Vader", zegt ze. "Dat staat daar en daar". " 't Is goed moeder, ge moogt voortgaan, ik kan, ik kan daaraan geraken". Zegt hij: "Vent, wat is het? Zou je-gij willen peter zijn?" "Waarvan?", zei ik. "Ah ja", zegt hij. "'t Is t'onzen". "Hoe?", en ik zegge: "En is dat in Anzegem ook azo? Is dat in Anzegem ook azo?" "Ah ja", zegt hij. "Wat is er daaraan te doen?" Ik maakte ekik koffie, me drinken wuldere ⁽⁶⁾ nen druppel, zou ik moeten zeg-

gen, *hé*. Ik zegge: "Wie moet er meter zijn?" "Tante Wieze", zegt hij. Ik peinsde: "'t Zal goed zijn". Ik peinsde: "'t Zal goed zijn, me zullen malkaars ⁽⁷⁾ zijn druppel niet moeten uitdrinken". Ik peinsde: "'t Zal goed zijn". *Gauw*, 't kindeke werd gedoopt, dat was een half uur van hulder ⁽⁸⁾, van de kerke, te voet dat we hebben moeten gaan. Wulder pakten dat kindeke en ze sloeg dat van den ene kant naar den andere kant, zou ik moeten zeggen. "Marie, ge moet opletten!" "Wat is 't, peetje?" zegt ze. "Ah, maar", ik zegge. "Ge moet daar toch zorg voor dragen". "Het en zal uit m'n arms niet gaan", zei ze. Maar dat vrouwmens was gewoon van druppelkes te drinken van een kluite ⁽⁹⁾ en wulder misschien ook. Ik en weet het niet. In dienen tijd dat en besante ⁽¹⁰⁾ niet, *hé*. *Gauw*, me komen daarmee voort ⁽¹¹⁾. Dat vrouwmens mistege ⁽¹²⁾ al dikwijls, me weten hoe dat dat gaat. "Ah, me gaan hier ook nog ne keer ingaan". Druppelkes van een kluite, djoorkes ⁽¹³⁾ ook, maar 't waren altijd druppelkes, druppelkes van een kluite. Onder de baan ⁽¹⁴⁾, al een beetje zwaar gelaad zijn ⁽¹⁵⁾, tante Wieze was langs mij, haar moeder, en ze sukkelde in de gracht. En ik pakte ernaar, azo, kwalijk, ik had ik zeker misschien mispakt. "Ah ja maar", zegt ze. "Peter, 't en is daar niet". Ik zegge: "Ik meende dat ik op de rechte baan was". "Ja maar", zegt ze. "dat en besant niet; me zijn toch tegare ⁽¹⁶⁾". Ik zegge: "Ja, meterke, ik heb het juist azo gepeinsd." 't Sukkelt het in die gracht. "Ah, ja maar," zegt ze. "Me zijn toch voor mallekaar te helpen." Ik zegge: "Meter, is het niet schone misschien dat ik mij defendere ⁽¹⁷⁾". "Ja", zegt het. "Ja, 't is vaneigens schone," zegt het. "Ge zijt nen brave vent", zegt het tegen mij. "nen brave vent" zegt ze tegen mij.

- (1) naar onzen = tot bij ons thuis
- (2) me = wij
- (3) doeningke = kleine hoeve, kleine woning
- (4) ons wreed weren = ons hard inspannen
- (5) druppels = borrels
- (6) wulder = wij
- (7) malkaars = elkaars
- (8) van hulder = van bij hen
- (9) kluit = munt van 10 centiem

- (10) dat besante niet = dat gaf niet
 (11) komen daarmee voort = gaan daar weg
 (12) mistege = miste, stapte verkeerd
 (13) djoorke = soort borrel
 (14) onder de baan = onderweg
 (15) zwaar gelaad zijn = beschonken zijn
 (16) tegare = samen
 (17) dat ik mij defendere = dat ik mij weer

Woesten

Je hebt je hoed verkeerd aan !

Vertelster: Irma (°1921)

Opgenomen: 8 augustus 1967

Ja, als de onze haar plechtige communie gedaan heeft, *enee*, over... over ⁽¹⁾ twee jaar was dat – we woonden nog in ons oud kotje ginder. Zo me konsten ⁽²⁾ geen feeste houden daar: 't was te klein. En ja, me hebben wijder ⁽³⁾ de mette ⁽⁴⁾ en de peter gevraagd en de ta(n)ten en de naaste... gebu(tren)... *gaww*, de naaste familie en me hebben wijder dat een klein beetje gefeest. Maar ja, me ⁽⁵⁾ waren toen juist in het moment dat ik moest, dat me moesten verhuizen... We kwamen toen naar... hier wonen, zie je? Maar, ik en kost ⁽⁶⁾ het niet helpen, ik had hier de grote kelder gewittend ⁽⁷⁾ en heel m'n toppen van m'n vingers lagen al open. Zo, ik kost ik alleszins aan nieten ⁽⁸⁾ helpen en niet veel geen kermis houden. Nu, de ... de maandagnuchten ⁽⁹⁾, 'k stond ik op, *enee*, en ik had de zo... de zondag iemand voor me te helpen kleden, want ik en kost mij niet kleden, 't bloed hong aan m'n vingers! De maandagnuchtend: ik stond op, ik zeggen tegen m'n zusters meisje: "Je gaat gij moeten m'n hoed aanzetten, *wè*". "Ja."

zegt ze, "Moet ik dat doen?" Ik zeggen: "Ja-je". Nu, dat meisje deed m'n hoed aan, maar als ik onder route ⁽¹⁰⁾ was, ja, met m'n hoed op, *enee*, ja vaneigens, ik kom hier aan de modiste, ze kijkt boven door de venster. "Maar", zegt ze, "Maar, Irma", zegt ze, "Stopt een keer, kom binnen", zegt ze, "Je hebt je hoed verkeerd aan!" Maar ik zeggen: "Maar mens, ik zijn blijde dat je het gezeid hebt, *wè*". Ik zeggen: "Ik en koste niet ertegen" ⁽¹¹⁾. Maar, ik zeggen: "'t Bloed hangt aan m'n vingers van die kelder te witten!" "Kom zere ⁽¹²⁾ binnen", zegt ze. Nu dat mensje zet m'n hoed, *enee*, recht aan, *enee*. Ik zeggen: "Wel, ik mogen ik jou van harte bedanken, *wè*". Ik zeggen: "Ze gingen nog een klein beetje lachen als ik in de kerk kwam!" Ja, zo nu... me hebben wijder nog een beetje voort gefeest, *enee*, die zelfsten dag, ja... wuk allegare ⁽¹³⁾ nog, enne, gildig ⁽¹⁴⁾ gegeten en gedronken

En leute gemaakt?

En leute gemaakt, ja...

- (1) over = voor
 (2) konsten = konden
 (3) wijder = wij
 (4) mette = doopmeter
 (5) me = we
 (6) kost = kon
 (7) gewittend = gewit
 (8) nieten = mets
 (9) maandagnuchten = maandagochtend
 (10) onder route = onderweg
 (11) Ik en koste niet ertegen = ik kon er niets aan doen
 (12) zere = snel, vlug
 (13) wuk allegare = wat allemaal
 (14) gildig = rijkelijk veel, overvloedig